

Graviditet och arbete - risker, lagkrav och rådgivning

Vi kommer att starta kl. 13:00

Din mikrofon kommer vara mutad, men du kommer kunna skriva frågor i chatten.

CAMM är ett kunskapscentrum inom Region Stockholm. Vårt uppdrag är att arbeta för en jämlik och förbättrad folkhälsa genom att identifiera, bedöma och förebygga hälsorisker i **arbetsmiljön** och **omgivningsmiljön**.

Det här är Centrum för arbets- och miljömedicin (CAMM)

CAMM är ett kunskapscentrum inom Region Stockholm. Vårt uppdrag är att arbeta för en jämlik och förbättrad folkhälsa genom att identifiera, bedöma och förebygga hälsorisker i **arbetsmiljön** och **omgivningsmiljön**.

Graviditet och arbete - risker, lagkrav och rådgivning

Andreas Viklund,
Specialistläkare i Arbets- och miljömedicin
CAMM

Vi kommer nämna något om

- Viktiga riskfaktorer att känna till för negativ påverkan på foster och graviditet
 - Exponeringar
- Hur handlägga vid misstanke på skadlig exponering?
 - Info till den gravida kvinnan.
 - Vem kan utreda vidare?
 - Vilka lagar och regler är aktuella?

Jag är gravid och

- arbetar som städare och får ont i ryggen av att sopa och dammsuga
- Jobbar på lab och använder många kemikalier
- går en utbildning och vi använder blyglasyr
- jobbar på ett bygge och det bullrar mycket
- målar på arbetet och det luktar starkt
- har målat på arbetet och det luktade starkt
- är hovslagare

Effekter vi vill skydda mot:

- Infertilitet
- Missfall
- Låg födelsevikt
- För tidig födsel
- Missbildningar
- Utvecklingsstörning
- Barncancer

Ansvariga myndigheter

- Arbetsmiljöverket – för lagstiftning kring arbetsmiljön
- Strålsäkerhetsmyndigheten – vid arbete med joniserande strålning
- Försäkringskassan: Regler om ersättning (graviditetspenning)

Huvudpunkter i Arbetsmiljöverkets regler

- Kvinnan är gravid och har informerat arbetsgivaren om detta
- Arbetsgivaren har ansvaret för att en riskbedömning genomförs
 1. Eliminering av skadlig exponering
 2. Om 1 ej möjligt - Omplacering till annat arbete
 3. Om 1 o 2 ej möjligt - Graviditetspenning
- Vissa arbeten är helt förbjudna för gravida

Arbeten som är förbjudna för gravida

- Blyarbete
- Dykeriarbete och arbete under förhöjt tryck
- Rök- och kemdykning
- Bergarbete- gruvarbete under jord med särskilda risker
- Vissa biologiska ämnen som Rubella, Toxoplasma (om ej immunitet)
- Joniserande strålning (dosgränser)

Särskilda risker

- Kemikalier
- Buller
- Vibrationer
- Metaller
- Strålning
- Cytostatika
- Fysisk belastning
- Nattarbete
- Hot och våld
- Smittämnen

Kemikalier, organiska lösningsmedel

- Höggradig exponering för organiska lösningsmedel (i industriella miljöer) kan vara förknippat med en ökad risk för missbildningar eller missfall.
- Av försiktighetsskäl avråder vi (nordisk norm) även för mer måttlig exponering, t ex vid målning inomhus med lösningsmedels-baserade färger.

Miljöer med lösningsmedels-exponering, t ex:

- Billackering
- Laboratoriearbete
- Nagelteknolog
- Vi brukar inte avråda från målning med vattenbaserade färger (-finns andra risker?)

Viktiga kemikalie-innehåll som gravida ska undvika:

- Organiska lösningsmedel
- Cancerogena ämnen
- Fosterskadande ämnen

Buller

- Bullerexponering >85 dB(A) under graviditet ger negativ hörselpåverkan och minskad födelsevikt hos barnen.
- Miljöer: Verkstadsindustri, byggbranschen, förskola, musiker.
- Norm: Gravida avråds från att arbeta om nivåerna överstiger insatsvärdet, dvs 80 dB(A).
- Även höga impulsljud är olämpligt.
- Om hörselskydd behövs är bullernivån nog för hög för gravida.

Vibrationer

- Helkroppsvibrationer är förenat med en ökad risk för för tidig födsel och graviditetskomplikationer
- Exponering för vibrationer från handhållna verktyg - inga kända risker av handvibrationerna i sig, men det är ofta ett tungt och bullrigt arbete

Metaller

- Blyarbete är förbjudet för gravida – ger mental utvecklingsstörning hos barnen
- Lägre biologiskt gränsvärde (blodprov) för bly hos fertila kvinnor (< 50 år)
- Blyexponering förekommer t ex vid svetsning, glastillverkning, keramiktillverkning, skytte.
- Flera andra metallexponeringar kan vara olämpliga (t ex kvicksilver, kadmium)

Joniserande strålning

- Strålsäkerhetsmyndigheten har föreskrifter om dosgränser vid verksamhet med joniserande strålning (www.stralsakerhetsmyndigheten.se)
- T ex röntgenstrålning eller arbete i kärnkraftverk
- Gravida har en generell rätt till omplacering till oexponerat arbete.
- Om en gravid stannar kvar får exponeringen inte överskrida 1 mSv (millisievert). Jmf bakgrundstrålningen på 2-3 mSv.
- Flygande personal kan få ett tillskott på 1-6 mSv, omplaceras.

Icke joniserande strålning

- Radiomaster, larmbågar, kraftledningar, hushållsapparater mm
- Gränsvärden för allmänna miljön brukar anses tillräckliga för att skydda gravida i arbetet - gränsvärden för arbetsmiljöer är högre.

Cytostatika

- T ex vid beredning av läkemedel
- Ofta indirekt exponering inom sjukvården
- Ökad mutagenicitet i urin påvisad hos sjukvårdspersonal
- Omplacering ofta aktuell (om inte exponeringen är säkert låggradig)

Fysisk belastning

- Låg – måttlig fysisk belastning anses inte utgöra riskfaktor för graviditeten – men kan ge belastningsbesvär hos modern.
- Vi avråder från tung fysisk belastning.
- Under graviditetens sista 60 dagar kan kvinnan själv söka graviditetspenning från FK (med intyg från arbetsgivaren)

Nattarbete

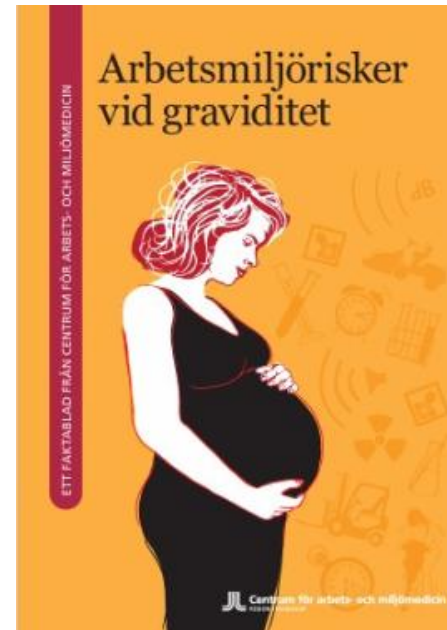
- Nattarbete = tiden mellan kl 22 och 06 (minst 3 h av passet eller $\frac{1}{3}$ av årsarbetstiden)
- Nattarbete har tidigare i allmänhet inte ansetts utgöra någon risk för fostret, men
- Aktuell forskning visar risk för för tidig födsel vid omfattande nattarbete.
- Gravida bör ej arbeta mer än ett nattpass per vecka.
- Kan bli alltför påfrestande i vissa fall (med påtaglig fysisk eller psykisk belastning).
- Avgörs av läkare - en kvinna med sådant läkarintyg får inte sysselsättas i nattarbete.

Smittämnen

- Toxoplasma, rubella
- Parvovirus B19 (erythema infectiosum),
tuberkulos, cytomegalovirus (CMV), hepatit B,
hepatit C, herpes simplex, salmonella,
enterovirus, listeria, influensa, kikhosta,
mässling, varicella (vattkoppor),
Zikavirus, SARS-CoV-2 (covid-19)...

Hitta information

Faktablad:

AFS 2023:2 Planering och organisering av arbetsmiljöarbete, 7 kap
(AFS 2023:10 Risker i arbetsmiljön)

Arbetsmiljöverket

Informationssida:

Risker i arbetsmiljön för gravida och ammande

www.av.se/halsa-och-sakerhet/graviditet-och-amning/risker-i-arbetsmiljon-for-gravida-och-ammande/

Arbetsmiljöverket

AFS 2023:14 Gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön (www.av.se)

R- Ämnet är reproduktionsstörande

C- Ämnet är cancerframkallande

H- Ämnet kan lätt upptas genom huden

S- Ämnet är sensibiliserande

M- Medicinsk kontroll krävs för hantering av ämnet

Hitta information (forts.)

- Kemikalieinspektionen: www.kemi.se
- Infektioner under graviditet: www.infpreg.se
- www.stralsakerhetsmyndigheten.se
- IARC (www.iarc.fr) om cancerrisk
- Litteratursökning (PubMed etc.)
- Ev. telefonkonsultation
- www.fk.se (regler för graviditetspenning mm)

Riskbedömning i praktiken

Koppla samman kunskap om:

Viktiga anamnespunkter

- Graviditetsvecka?
- Tidigare graviditeter?
- Sjukdomar som medför ökad risk för graviditetskomplikation?
- Rökning?
- Exponeringar/Arbetsmiljöfaktorer
- Är arbetsgivaren informerad?
- Finns riskbedömning? –FHV?
- Hur gjort tidigare när ev. kollegor varit gravida?
- Kvinnans egen uppfattning om risken, oro?

Om vi avråder

- Kvinnan ansöker om Graviditetspenning från Försäkringskassan (FK)
- Intyg från arbetsgivaren till FK
- Särskilt läkarintyg finns ej för anställda-journalkopia med bedömning
- Även egenföretagare har rätt till ersättning. Intyg från Arbets- och miljömedicinsk klinik eller FHV krävs

Individuell information om risk

- Info om att arbetsgivaren har ansvaret för riskbedömningen och kan ta stöd av FHV
- Har exponeringen redan inträffat eller gäller det ett ställningstagande inför framtiden?
- Riskkommunikation

När en gravid kvinna ställer frågan:

- Reagera när det verkar som att en riskbedömning behövs, för arbetsmiljön eller den allmänna miljön.
- Be patienten att informera sin chef, som är ansvarig för att riskbedömning görs.
- Be patienten kontakta sin FHV alternativt Arbets- och miljömedicinsk klinik.
- Vid oklar risk – avstå exponeringen till riskbedömningen är gjord.